

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

2015

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: awara 2½

Bammbiri ili li na masiatari a 25.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Ni humbelwa uri ni vhale siatari ili nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhala bammberi lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibveledzwa zwe na guda uno iwaha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bammberi heli li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A:	Vhurendi	(30)
KHETHEKANYO YA B:	Nganea	(25)
KHETHEKANYO YA C:	Dirama	(25)

4. Fhindulani MBUDZISO THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

ZWIRENDO ZWO VHONWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
TSHIRENDO TSHI SONGO VHONWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA) NA YA C (DIRAMA).

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza nganea na dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C.
- Shumisani mutevhe wa u sedzulusa u re kha siatari la 5 uri u ni thuse.

6. **VHULAPFU HA PHINDULO**

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha 250 u ya kha 300.
 - Mbudzhiso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha 400 u ya kha 450.
 - Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.
7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a khethekanyo INWE na INWE nga vhuronwane.
8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bambiri la mbudziso.
9. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.
10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:
- KHETHEKANYO YA A: i anganyelwaho u swika kha minetse ya 40
KHETHEKANYO YA B: i anganyelwaho u swika kha minetse ya 55
KHETHEKANYO YA C: i anganyelwaho u swika kha minetse ya 55
11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

Vhurendi ho randelwaho: Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE NA DZINWE.

NOMBORO YA MBUDZISO	MBUDZISO	MARAGA	SIATARI
1. Vho ededzwa hayani	Mbudziso ndapfu	10	6
2. Tsho phulea	Mbudziso pfufhi	10	7
3. Nelson Mandela	Mbudziso pfufhi	10	8
4. Dwadzetshifu	Mbudziso pfufhi	10	9
NA			
Tshirendo tshi songo vhonwaho: KHOMBEKHOMBE			
5. Vhutungu hanga	Mbudziso pfufhi	10	10
KHETHEKANYO YA B: NGANEA Fhindulani mbudziso NTHIHI.*			
6. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	12
7. <i>Tshi do lilwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	12
8. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso ndapfu	25	14
9. <i>Bulayo lo talifhaho</i>	Mbudziso pfufhi	25	15
10. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	17
11. <i>Mafeladambwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	17
KHETHEKANYO YA C: DIRAMA Fhindulani mbudziso NTHIHI.*			
12. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Vha dilinde)</i>	Mbudziso ndapfu	25	20
13. <i>Ha u tsa ndi ha u gonya (Kani-ha vha tou dilwela)</i>	Mbudziso pfufhi	25	20
14. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso ndapfu	25	23
15. <i>Milomo ya nukala</i>	Mbudziso pfufhi	25	23

***PFESANI:** Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. A ni lavhelelwi u fhindula mbudziso MBILI ndapfu kana mbudziso MBILI pfufhi.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Ivhani na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso nga u vhea luswayo kha uyu mutevhe wa u sedzulusa:

KHETHEKANYO	MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO TSHO TEAHO	X
A: Vhurendi (Tshirendo tsho randelwaho)	1-4	2	
A: Vhurendi (Tshirendo tshi songo randelwaho)	5	1	
B: Nganea (Mbudziso ndapfu kana mbudziso pfufhi)	6-11	1	
C: Dirama (Mbudziso ndapfu kana mbudziso pfufhi)	12-15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO/GUDELWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI DZINWE NA DZINWE kha NNA dzo vhudziswaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane ni kone u fhindula mbudziso yo vhudziswaho.

VHO EDEDZWA HAYANI – W Silidi

- 1 Nga tshila tshifhinga kha nndu-mahundwane,
- 2 Zwothe zwiito zwi zwa khole-khole
- 3 Mvula ya na dza huruwa
- 4 Vha mbo iswa hayani ha tshothe,
- 5 Khofhe vha edela dzi si na u karuwa.

- 6 Vho ededzwa hayani havho,
- 7 He duvha le thovho vha adzelwa
- 8 Vhanzhi matodzi vha rothisa,
- 9 Vha tshi vhona tshivhumbeo-mafanedza
- 10 Tshi tshi ededzwa hune tshi sa do vuwa.

- 11 Hayani havho ndi hayani hashu,
- 12 Rine ro salaho ri kha mahundwane.
- 13 Ri a vhilula ri a vha tevhela
- 14 Nndu dza vhulalo a ri fhati
- 15 Ri tou fhatelwa.

- 16 Vho ededzwa hayani vhukuma,
- 17 Mudini muhulu u si na nyambo
- 18 Hune khofhe dza hone dza vha khofhe,
- 19 Dzi sa pfi ndi a vuwa nda rembuluwa.

Murendi wa itshi tshirendo u tama ri tshi talukanya zwauri vhatu vhothe ri do fhira kha vhuno vhutshilo.

Nga maipfi a u bva kha 250 u swika kha a 300, riwalani maanea ni tshi sengulusa ndila ye murendi a shumisa ngayo maipfi u bvisela khagala mulaedza u re kha ili likumedzwa lo newaho afho ntha.

[10]**KANA**

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHO PHULEA – TZ Ramaliba

- 1 Ndo zwi vhona zwi sa tsha naka;
- 2 U ya ntha na fhasi ho fhungudzea;
- 3 Muthada na u amba hu tshi vho todwa
- 4 Nda di amba nda ri tshi re hone tshi hone
- 5 Ya sa raha i do dadza.

- 6 Wo vha u tshi zwi do fhela ngafhi?
- 7 Masiku a tshi tandulukana u dakani
- 8 Wo vha u tshi zwi do fhela ngani?
- 9 Khombole dzi sa divhi mbalo u lidzwani.
- 10 Ndo di amba nde tshi sa fheli tshi a tula.

- 11 Namusi ri vho amba linwe
- 12 Tshinwe tsho ralo tsho wela tshinweni,
- 13 Ri nga takala arali zwi daho zwi dzanga.
- 14 Lu sa vhe lumongwe lu lwalaho lu mbumbeloni.
- 15 Naho zwo khakhea ri nga lidza mufhululu.

- 16 Zwo ntshusaho ndi nge u sa vhe na nyofho,
- 17 Ya u fhisa ha muno na vhutshilo halo.
- 18 Hu re na dwadze li si na dzolokwe;
- 19 Zwi rathelaho na kha zwibebwa nga vhuhulu.
- 20 Ndo u vhudza u zwi do divhea naho wa dzumba.

- 21 Putuluwa-ha u si tsha shavha zwi khagala,
- 22 Ri vhudze-ha u ndi mihwalo ya ifhio thoho
- 23 U ambe ngoho ri sa do shata vhatu vhulada,
- 24 Ra do remisa thoho na dzi si na lufu
- 25 Tsho phulea a hu na nanga.

- 2.1 Tshirendo itshi tsho livhiswa kha tshigwada tshifhio tsha vhatu? Talutshedzani uri ndi ngani ni tshi ralo. (2)
- 2.2 Kha mutaladzi/vese ya 4, murendi o shumisa ndovhololo ya ipfi. Talutshedzani ndeme ya u shumisa iyo ndovhololo. (2)
- 2.3 Kha mutaladzi/vese ya 12 murendi o shumisa tshifanyiso tsha muhumbulo tshifhio? Tikedzani phindulo yanu. (2)

- 2.4 Kha mitaladzi/vese ya 6 na ya 8, murendi o shumisa tshiga-de tsha u vhala nahone u toda u bvisela khagala muhumbulo ufhio? (2)
- 2.5 No disendeka kha tshitanza tsha 3, ni a pfela vhutungu na uyu muthu ane murendi a khou renda nga hae? Tikedzani phindulo yaanu. (2)
- [10]

KANA

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

NELSON MANDELA – LR Ndlovu

- 1 Musi vundu la Qunu (Transkei) lo dihwala
 2 Thumbu i tshi luma-luma sa ya mubvana mirini.
 3 U swika li tshi tsa mirini nga dukaduka
 4 Goleni la 18 Fulwana 1918.
- 5 Musi mirenzhe na zwidavhula zwi tshi bvatamedza
 6 Mirenzhe na mirombe zwi tshi runzhuvhedza,
 7 Milenzheni ya dukaduka malisoni,
 8 A yo ngo zwi divha,
 9 Uri i khou tambudza mbokoti ya vhurangi.
- 10 Tshituhu na vhuloi zwe Tswane la ita,
 11 Maromedzi a vhutungu e Robben Island la hwesa,
 12 Mbonzhe dze *Bantu Education* ya phula,
 13 Ndi zwone zwi tsengisaho mitodzi matoni
 14 Nge u disola ya vha yone nguwane ya shango.
- 15 Ngavhe Afrika Tshipembe li divhe,
 16 Ndi misi sa makumba lo tenengedza
 17 Sa lukhanda marumbini tshiunza la nusa,
 18 Li tshi alusa phangami ya lushaka
 19 Nelson Mandela tshithavhelo tsha ngozwi ntswu.

- 3.1 Ndi zwifhio zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga mitaladzi/vese 3 na 4? (2)
- 3.2 Tshirendo itshi ndi tsha lushaka-de? Tikedzani phindulo yaanu. (2)

- 3.3 Kha mitaladzi/vese ya 15–16, murendi o shumisa tshifanyiso tsha muhumbulo tshifhio? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 3.4 Tshitanza/Ndima ya 2 i bvukulula mutevhetsindo-de tshirendoni itshi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 3.5 Vhalani tshitanza tsha vhuṅa. Vhudiṅfi haṅu ndi vhufhio? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- [10]

KANA

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni ḁo kona u fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho khatsho.

DWADZETSHIFU – T Makhado

- 1 Maseo anga o shanduka vhuṅungu
 2 Ndi mulidzi maṅodzi a ḁe nda mama.
 3 Mbilu yanga i swa nga zwe ya khuba
 4 Ndo neta nga u fhihamelwa.
- 5 Vhutshilo hanga ho sendamela vhudzulavhafu,
 6 Ndo shaya nungo dzo ngaho dza musu ṅa
 7 Ndi tshi lwa na nngwe ya vuhali
 8 Ndo no vha tshigoḁo tsha vhatu.
- 9 Khonani dzanga dzo ntshandukela
 10 U tshimbila ndi u tou ḁiruma,
 11 Nge muvhili u wanga, wa shanduka tshiguru
 12 Lukanda lwanga lwo nambatela marambo.
- 13 Marambo anga o tshenuwa vhuvha hanga,
 14 Muvhili wanga u nukha lufu
 15 Vhunga dunzi ḁi tshi ṅoṅa lu shushaho,
 16 Nge maṅo anga a ṅoka nga tsiku.

- 4.1 Sedzulusani mutaladzi/vese ya 2: 'Ndi mulidzi ... mama.' Talutshedzani zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga ḁikumudzwa ḁi. (2)
- 4.2 Sumbedzani mutevhetsindo u bveledzwaho nga tshirendo itshi. Tikedzani phindulo yaṅu. (2)

- 4.3 Kha mutaladzi/vese ya 1, murendi o shumisa tshifanyiso tsha muhumbulo tshifhio? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 4.4 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a ṭoda u u bveledza nga ndima/tshitanza tsha 4? (2)
- 4.5 No sedza tshirendo itshi nga u angaredza, ni a pfela vhuṭungu murendi kha zwe a ṭangana nazwo? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- [10]

NA

VHURENDI VHU SONGO GUDELWAHO (KHOMBEKHOMBE)

MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo tshi tevhelaho uri ni ḍo kona u fhindula mbudziso dzo ḍisendekaho khatsho.

VHUṬUNGU HANGA – VT Muṭhurwana

- 1 Vhuṭungu hau ndi hanga
- 2 Vhuṭungu hanga ndi hau
- 3 Ndi hau na vha wanga
- 4 Samusi ri maṭunguni ashu
- 5 Maṭunguni ashu hu hone mbebo.
- 6 Iwe u na gumba ḷa ṅowa
- 7 ḷine ḷa vhuṭungu hau
- 8 ḷo kanganyiswa ḷi tshi nyelela
- 9 Iwe u ḍo ri khukhwana ndi yanga
- 10 Ngeno ho lamba yone mbebo.
- 11 Gumba ḷau ndi ḷanga
- 12 Khukhwana ya ṅowa ndi yau
- 13 Iwe a wo ngo funa u beba ṅowa
- 14 Wo funa u alamela gumba ḷa musuku
- 15 Uri ḷi u fhaṭutshedzele mbebo.
- 16 Mbilu yo swifhala u tshi thothonya ṅowa
- 17 Yone i sa khane u vha wau
- 18 ḷo vha vilinga
- 19 ḷa mbo kombamisa mbebo
- 20 Ḷa vho vha o vhihfwaho mbebo.

- 21 Vhuthungu hau ndi hanga
 22 Gumba la nowa ndi lau
 23 Vhuthungu u vhu pfaho ndi hanga
 24 Nge ra vha matunguni rothe
 25 Matungu hu yone mbebo.

- 5.1 Kha vese/mitaladzi ya 4–5, hu na zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala. Zwi talutshedzeni. (2)
- 5.2 Ndi lufhio lushaka lwa thumekano lu re kha mitaladzi/vese ya 19 na ya 20? (1)
- 5.3 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo nekedzwaho. Kha ndima/tshitanza tsha 2 murendi u shumisa ipfi 'nowa' sa tshifanyiso tsha muhumbulo tsha lushaka lwa ...
- A Litatathino
 B Onomatopia
 C Linanedzi
 D Tshiga (1)
- 5.4 Talutshedzani muhumbulo muhulwane wo faredzwaho nga tshitanza/ndima ya 3. (3)
- 5.5 Ni a tendelana na na muhumbulo wa murendi wo bveledzwaho kha tshitanza/ndima ya 5? Tikedzani phindulo yanu. (3)

[10]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30

KHETHEKANYO YA B: NGANEA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea ye na guda FHEDZI.

***TSHI DO LILWA* – NE Phaswana**

Fhindulani MBUDZISO 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *TSHI DO LILWA* – MBUDZISO NDAPFU

Muñwali wa nganea iyi u bvisela muhumbulo muhulwane khagala nga u shumisa vhaanewa vhahulwane.

Sengulusani vhungoho ha likumedzwa ili no disendeka nga mafhungo a buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 7: *TSHI DO LILWA* – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipida tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

1	Vho-Luvhone vho tou ri zwenezwi vhatannga avha vha tshi tou goloini fhelele, vha mbo di i putedza ya tuwa yo imisa ningo i tshi fhirela goloi inwe na inwe. Vho ri u fhira garatshi, vha vho tuwa vho livha tshipembe. Vha tshi tou na bada zwituku, pombi, ha mbo di pfi kha vha fare dza mapfene. Nga ngoho munna wa vathu a pambuwa kha heyi bada a mbo di dzhena kha ine ya tou nga mulila wa kholomo. Na kha yeneyo bada ho vha hu tshi khou tuwa tshone tsho poswaho.	5
2	Hu si kale vha dzhena kha inwe ya dzibada dza tshigontiri, goloi ya la fhasi. Dzikhuphahede itali dzo no bvulwa thovhela.	
3	Hu si kale vha dovha vha dzhena kha bada i si na tshigontiri. Na kha yeneyi bada vha fara lwendo lulapfu vhukuma. Vho ri vha tshi sala vha tshi dzhena kha inwe bada ya tshigontiri, Vho-Luvhone vho no tou vha na vhutanzi ha uri naho hu na ane a khou vha sala murahu, naho e na fembo a nga si vha pfe munukho.	10
4	Zwo ri u ralo vha mangala hu tshi khou pfi vha dzhene kha muñwe muñi, saizwi vho vha vho no swika fhethu hune ha dzula vathu. Hoyo ndi muñi wa khonani dza havha vha re navho goloini.	15

- 5 U swika fhaḷa ḷa vha ḷa maladze. Goloi yo mbo ḍi dzheniswa garatshini vthathada vha tsa; ha mbo swa.
- 6 Mbilu ya Vho-Luvhone i kha ḍi rwela nḥa hezwi vha hafha. Tshelede vho i 20
vhona i tshi dzhena goloini, fhedzi luvalo lwavho a lu tendi u vhotholowa.
Naho hezwi vha tshi khou reila, ho tou fa ḷeneḷi ḷa uri ndi muthu wa munna;
ndi musi vha sa ḍo zwi tutusa lini. Fhedzi sa zwiṅo halwa ho no vha tsini, vha
vho humbula zwa uri khamusi ndi hone hune ha ḍo fhaḥa luvalo lwavho.
Hezwi zwo ita uri vha tou vhu wela nga nḥa. Vho vha vha sa dzuli na boḍelo 25
phanda havho vha songo khoba. Hu si kalé nangoho vha vho vhone vha tshi
vho onyolowa-onyolowa hezwi muzika u tshi vho lidzwa. Fola itali ḷi si tsha
bva mulomoni wa Vho-Luvhone.
- 7 Vho-Luvhone na havha vthathanga vho ḍo fhedza masiari oḥe vhe henefho 30
ngomu nduni vhu tshi khou endela u swa.

[Ndimia ya 5]

- 7.1 Mafhungo e na vhala a ḥana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani. (2)
- 7.2 Ndi tshini tsho vhangaho khudano vhukati ha Vho-Luvhone na Luambo? (2)
- 7.3 Yunivesithi he Vho-Emeli vha vha tshi shuma hone hu tuṭuwedza hani bindu ḷavho ḷa u rengisa mbanzhe? (2)
- 7.4 Mafhungo e na vhala afho nḥa a ḥana hani mvumbo ya Vho-Luvhone? (2)
- 7.5 Zwine zwa khou bvelela kha phara ya 5 zwi bvisela hani khagala aironi ya bugu iyi musi i tshi swika magumoni? Talutshedzani. (2)
- 7.6 Ndi ifhio thero khulwane i wanalaho buguni iyi? Tikedzani muhumbulo waṅu. (3)
- 7.7 Dzhalagoma ndi munna we a penyelwa nga tshedza tsha ngoho ya vhutshilo. Sumbedzani uri maḥakheni a bugu iyi a kwama hani vhungoho ha ḷikumedzwa ili. (3)
- 7.8 Ndi ifhio ndivho ine muṅwali a toḍou i bvedza nga kutshilele kwa Vho-Luvhone afha muḥani wavho? (3)

7.9 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo nekedzwaho.

'Ee, itali mulifho wa mmbwa hu yone thoho yayo' zwi amba uri ...

A Mbadelo ya mmbwa ndi yone ine.

B Muthu u do lifha mulandu we a tshinya.

C Mutengo wa mmbwa u kha thoho yayo.

D A, B na C.

(1)

7.10 U ya nga kuhumbulele kwanu, ni vhona tsheo yo dzhiwaho nga Potgieter ya u hana u thusa Vho-Luvhone yo tea naa? Tikedzani phindulo yanu.

(2)

7.11 No vha ni tshi nga ita mini arali no diwana ni kha nyimele ya zwikolodo sa zwo welaho Vho-Luvhone? Bviselani khagala muhumbulo wanu.

(3)

[25]

KANA

BULAYO LO TALIFHAHO – AW Magau

Fhindulani MBUDZISO 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 9 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: BULAYO LO TALIFHAHO – MBUDZISO NDAPFU

Muñwali wa nganea iyi u bvisela muhumbulo muhulwane khagala nga u shumisa vhaanewa vhahulwane.

Sengulusani vhungoho ha likumedzwa ili no disendeka nga mafhungo a buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA

MBUDZISO YA 9: BULAYO LO TALIFHAHO – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

1	'Vha ri vha khou dinalea nga kufhindulele kwa milandu nga Vho-Lugisani khoroni misi yothē nga maanda nga zwe mafhungo avho a fhinduliswa zwone mulovha hangei khoroni.'	
2	'Tsho! Izwi ndi ayo! Nne ndo vha ndi tshi vha todou mmbudzavho mañwe mafhungo nga nda ha hoyo mpengo.'	5
3	Ndi musi Vhavenda vha tshi sumbedza u dinalea, fhedzi vha tavhanya u difara nga u kanganyedza u dinalea nga u tatela bibi yavho fola. Vho no ralo vha i funga vha daha. Avha Vho-Mukhotho vhone vha talutshedza nga u dala zwe vhafunzi vha vhilahelisa zwone. Vha tshi isa phanda havha Vho-Mukhotho vha ri kha Vhavenda, 'Arali avha Vho-Mamidze vha sa vhudza vhone muhulwane wa khoro vha vhudze nnyi hedzo mbilahelo dzavho? Vhafunzi nne athi vha soli ngauri a vha khou ita zwitshela kha vathu vhañwe.'	10
4	'Ii, izwo vha amba zwone muhali, ndi uri kha nne a hu tshe na fhungo line nda do li amba malugana na hoyu Lugisani arali hu si uri a pandelwe nga u tavhanya fhanu Mphagane.' Vhavenda vha tshi amba izwo ndi musi vho no lavhelesa Vho-Mamidze. 'Vhone vhafunzi vha ri mini arali Lugisani a tshi nga pandelwa khoroni kathihi na fhanu shangoni?'	15
5	'Arali zwi tshi nga itea zwauri a tuwe zwi nga ralo. Zwi thusa mini a tshi khou ri tambudza?' A no dadzisa ilo fhungo a vha vhafunzi Vho-Mamidze.	20
6	Tshifhinga ndi musi duvha lo no tsha lune nnyi na nnyi o dzulaho nduni a nga kona u iwala na u vhalala hu si na luvhone. Vhuraru havho vho dzula nduni ya Vhavenda. Hu khou langaniwa mafhungo manzhi ane arali o piringanyiwa havha Vho-Lugisani vha nga pandeliwa hafha khoroni na shangoni. Vhafunzi vha pfa Vho-Mandiwana na Vho-Mukhotho vha tshi vha toololela zwiphiri zwinzhi zwe vha lingedza u lutanya Vho-Lugisani na vhothovhela Mphaga kathihi na shango, fhedzi kha othe e vhafunzi vha a pfa ndi uri havho vhakalaha vho kundwa na mañwe maano o salaho a vha tshe na nga nda ha u gungula na u do tou toda thuso kha muñwe muthu arali zwi tshi nga konadzea.	25
30

[Ndima ya 4]

- 9.1 Sumbedzisani uri mafhungo e na vhalala a tana tshipida tshifhio tsha puloto, ni dovhe ni tikedze.

(2)

- 9.2 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Lugisani na Vho-Mandiwana na khonani dzavho? (2)
- 9.3 Fhethuvhupo ha nganea iyi hu tutuwedza hani zwine Vho-Mandiwana na khonani dzavho vha tama u zwi ita kha Vho-Lugisani? (2)
- 9.4 Mafhungo e na vhala afho ntha a bvukulula hani mvumbo ya Vho-Mandiwana? (2)
- 9.5 U hweswa milandu ha Vho-Lugisani nga Vho-Mukhotho na khonani dzavho zwo bvedza hani aironi ya zwe zwa bvelela nga murahu buguni iyi? (2)
- 9.6 Talutshedzani muhumbulo muhulwane u wanalaho kha nganea iyi. (3)
- 9.7 Tshambenga ndi muthannga ane a sokou didzhenisa kha mafhungo ane a sa a divhe. Khwathisedzani vhungoho ha likumedzwa ili. (3)
- 9.8 Ndi ifhio ndivho ine muñwali a toda u i bvedza musi a tshi ri disela vhamusanda Vho-Mphaga vha tshi pfulusa Vho-Lugisani u bva Tshiozwi vha vha isa kha la Dovahoni? (3)
- 9.9 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo nekedzwaho.
- 'Vhone vhafunzi vha ri mini arali Lugisani a tshi nga pandelwa khoroni khathihi na fhano shangoni?'
- Muhumbulo wa Vhavenda ndi wa u ...
- A Pandela Vho-Lugisani Mphagane.
 B Dzhenisa vhafunzi kha u ima na mafhungo a u pandela Vho-Lugisani.
 C Vhafunzi vha nee tsheo ya u fhedzisela nga mulandu hoyu.
 D Vhafunzi vha takalele uri vha khou thonifhiwa nga maanda. (1)
- 9.10 U ya nga kuhumbulele kwanu, ni vhona tsheo ye ya fhedza yo dzhiiwa nga thovhela Vho-Mphaga kha Vho-Lugisani yo tea naa? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.11 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vho-Lugisani vha tangana nayo ya u pfi vha a pandelwa shangoni? Tandavhudzani kuhumbulele kwanu. (3)

[25]

KANA

MAFELADAMBWA – NE Sigogo**MBUDZISO YA 10: MAFELADAMBWA – MBUDZISO NDAPFU**

Fhindulani MBUDZISO 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 11 (mbudziso pfufhi).

Muñwali wa nganea iyi u bvisela muhumbulo muhulwane khagala nga u shumisa vhaanewa vhahulwane.

Sengulusani vhungoho ha likumedzwa ili no disendeka nga mafhungo a buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 11: MAFELADAMBWA – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khao.

1	Duvha linwe zwenezwi tsengo i tshi khou di ya phanda, mutshutshisi o do swikisa fhungo khothe la uri hu na inwe thanzi ntswa ine ya khou thoma u nea vhumanzi uyo musi. Madzhisitarata o zwi tenda, thanzi ila nangoho ya dzhena bogisini. Thanzi ya hone mathina ndi vhafunzi Vho-Sedzani. Vho-Ramasunzi na zwauri vhafunzi vho vhuya ngei Denmark vho vha vha sa zwi divhi. Vho vha mangala nga madekwana e vha da u vha ima khofheni. Hezwi zwo vha zwi tshi khou itwa ngauri vho vha vho no lavhelesa leneli dzhatsha. Zwa ita uri na kerekeni vha si tsha kanda. Vhafunzi vho vhudzisa Vho-Ramasunzi uri ilo duvha vho vha vha na tshipere naa? Vho amba uri vho vha vha si na.	5
10
2	Vhafunzi vho talutshedza khothe uri vhone vha khou toda u nea vhumanzi vhune naho vhu tshi do pfala vhu ha mathomoni a mulandu, vhu nga thusa u bvisela mafhungo khagala zwavhudi. Vhafunzi vho amba uri, vhone vhafunzi duvha le vha onesana na mirado ya tshivhidzo tshavho vha tshi ya ngei Denmark minwedzi ya rathi yo fhiraho, ho ri musi ho no fhedzwa u liwa, vhone vha dzhena ndilani. U bva kerekeni vhafunzi vha ri goloi yavho yo sala murahu ha goloi ya Vho-Ramasunzi. Vho amba musi vha tshi kha di vha kha bada ya giravhulo, ndi musi phanda ha Vho-Ramasunzi hu na ligoloi lihulu li tshi khou dubisa mabuse, vho amba uri musi vha tshi vho swika tshigontirini, vha vho kona u vhona uri nga fhasi ha goloi ya Vho-Ramasunzi hu na tshithu tshine tsha khou nembelela. Vhone vha ri vho vhona zwithu zwi kungaho muhumbulo wavho, vha mbo di bvisa khamera vha foda. Vhafunzi vho ri u amba izwo vha mbo di bvisa tshinepe tsha nekedzwa mutshutshisi we a ri na ene o no tshi lavhelesa a tshi nekedza madzhisitarata. U bva afho, mutshutshisi a thoma u vha vhudzisa dzimbudziso.	15
20
25

- 3 Mutshutshisi: Vhafunzi Vho-Sedzani ndi ngani vhone vha tshi khou ḍisa uvhu vhuṭanzi fhano kotho?
- 4 Vhafunzi: N̄ne ndi khou ḍisa hovhu vhuṭanzi fhano kotho n̄amusi nga uri mulandu hoyu u khou ḍisendeka nga v̄huloi, ndi amba hoyu mulandu wa mmbwa yo wanalaho muḍini wa Vho-Ramasunzi. 30
- 5 Mutshutshisi: Ndi ngani vhone vho lindela u swika n̄amusi vha songo thusa avho vha ha Ramasunzi hu tshi kha ḍi vha zwenezwila uri tshithu tshe tsha vha tshi tshi khou n̄embelela ndi mmbwa?

[Ndimya ya 10]

- 11.1 Sumbedzani uri mafhungo e na vhala a ṭana tshipida tshifhio tsha puloto. Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 11.2 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Ramasunzi na Mawela? (2)
- 11.3 Fhethuvhupo ha nganea iyi vhu tuṭuwedza hani zwine Mawela a tenda khazwo? (2)
- 11.4 Mafhungo a nganea iyi a bvukulula hani mvumbo ya Vho-Ramasunzi? (2)
- 11.5 Vhuṭanzi he vhafunzi Vho-Sedzani vha vhu n̄ea afho n̄tha ho vha na ṭhuṭhuwedzo-de kha mulandu uyu? (2)
- 11.6 Ṭalutshedzani muhumbulo muhulwane u wanalaho kha nganea iyi. (3)
- 11.7 Mathakheni a nganea iyi a bvukulula hani vhudipfi ha muvhali? Khwathisedzani. (3)
- 11.8 Ndi ifhio ndivho ine muṅwali a ṭoda u i bveledza nga tshigwevho tshe tsha n̄ewa Mawela? (3)
- 11.9 Nangani phindulo yoneyone kha mutevhe wo n̄ekedzwaho.

Vho-Ramasunzi vha ri: 'Vhana vha ḍo vha vha sa khou la nnda vha sevha nga gai naa?', zwi amba uri ...

- A Vhana vha ḍo la zwiliwa zwavhudi. (1)
- B Vhana vha ḍo tambula.
- C Vhana vha ḍo la nnda vha tshi sevha nga makai adzo.
- D Vhana vha nga bata nnda musi dzi tshi vha luma.

- 11.10 U ya nga kuhumbulele kwanu, ni vhona zwo tea uri Vho-Matodzi vha ye nangani u vhonisa zwa mutani wa Vho-Ramasunzi? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 11.11 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vho-Maemu vha tangana nayo nganeani iyi? Tandavhudzani kuhumbulele kwanu. (3)
[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

NA

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

HA U TSA NDI HA U GONYA (VHA DILINDE) – LL Mafenya na NA Milubi

Fhindulani MBUDZISO 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: HA U TSA NDI HA U GONYA: VHA DILINDE – MBUDZISO NDAPFU

Puloto ndi u lunzhedzana/u farana ha zwiwo/mihumbulo i bveledzaho thero yo fhelelaho ine muñwali a toḁa u i ḁisa kha vhavhali.

No ḁisendeka nga likumedzwa ili, sengulusani zwipiḁa zwi tevhelaho zwa puloto:

Nyito i takuwaho na maḁhakeni.

Vhulapfu ha maanea aḁu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 13: HA U TSA NDI HA U GONYA – KANI-HA VHA TOU DILWELA – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipiḁa tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni ḁo kona u fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho khatsho.

Seani:	Maanda!	
Vhoḁhe:	Ndi ashu	
Seani:	Zwino ri khou ya u imba ri tshi tshanta. Kha ri ime nga milenzhe. Hai! Hai-ha! Dina vhafumakadzi, Dina vhafumakadzi. Wo dina lushaka. A, wo khakha. Wo khakha yuwii. Hai, wo khakha. Wo khakha tshoḁhe! Hai wo khakha. (Hu vhonala vḁathu vḁa tshi imba vḁa tshi tshina nga vḁunzhi.)	5
Tendani:	Khezwo. Ndi zwone wa dina vhafumakadzi hu dzinginyea na kule. Khezwi na tshitediamu tshi tshi tou unga nga u ḁala. Zwino tshifhinga tsho swika, ndi ḁo takusa mufumakadzi ane ri a zwi ḁivha vḁathu vhoḁhe vho lindela u pfa zwa hanwani havho. Vhenevho ndi mufumakadzi Vho-Thithoñwi Mudau. Tshifhinga ndi tshavho.	10

Vho-Thithoniwi:	(Vho puta na feisi ya tshanda tshaula.) Maanda!	
Vhothe:	Ndi ashu.	15
Vho-Thithoniwi:	Vhana vha zwickolo, vhafumakadzi vha thabelo, vhafumakadzi vha lashu, ndi a vha vusa namusi nga dzina la mugwalabo. Musadzi a dinalea hu dzinginyea shango. Namusi lo dzinginyea ngauri ro dinalea. Ro dela pfanelo dzashu, mivhili yashu. Shango lo shanduka, hu na vhanna vha sa khou londaho mivhili yashu. Ri ri vhanna kana vathanna ngauri ndi vhone vhane vha khou pfala vha tshi khou bata vathu vha tshisadzini. Vhana vhashu vha khou binyiwa ro sedza hu si na zwine ra khou ita. Izwi zwithu zwi do guma ngauri ha itea mini? Zwi do guma nga zwothe kani? Zwi nga si gume arali ro fhumula. Pfanelo dzashu sa vathu vha tshisadzini dza u tshimbila nga tshifhinga tshine ra funa na u ambara zwine ra funa dzi do khakhiswa nga nthani ha vathu vha shayaho vhudifari ngeno rine ro sokou lavhelesa? Kani vathu vha khou toda zwenezwo?	20 25
Vhothe:	Hai.	30
Vho-Thithoniwi:	Zwino, vathu arali vha sa koni u difara muvhuso u tea u vha bvisa vhukati ha vathu. Ro neta nga u vhona vhabinyi vha vhana vhashu vha tshi monamona vho vhotholowa ngeno vhana vhashu vha tshi ofha na u tshimbila. Ro neta u bvulwa vhumuthu hashu nga vathu vha shayaho vhudifari. Kha ri vhudze muvhuso zwine ra toda. Kha ri u vhudze uri na rine ri na pfanelo.	35
Vhunzhi ha vathu:	Ndi zwone hezwo.	
Vho-Thithoniwi:	Kha ri u vhudze. A ri tami u vhona vathu vhane vha binya vha tshi newa beili. Kha vha valelwe vha si bve u swika zwenezwo. Nahone tshigwevho tshavho kha tshi vhe tshi kondaho. A si zwone kani?	40
Vhothe:	Ndi zwone.	

[Siatari 22]

13.1 Ndi ifhio thaidzo khulwane ine muniwali a toda u i bvisela khagala nga aya mafhungo?

(2)

- 13.2 Talutshedzani ndila ye muṅwali a ola ngayo Vho-Thithoniwi mafhungoni aya. (2)
- 13.3 Ho bvelela mini magumoni a iyi ḍirama pfufhi zwi bviselaho khagala mbiti dza avha vhafumakadzi? (2)
- 13.4 Sumbedzani tshivhangi tsha khudano ḍiramani iyi. (2)
- 13.5 Ndi ifhio ndivho ine muṅwali a toḍou i bveledza nga mufhindulano u re kha ndima iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)
- 13.6 Mafhungo a ḍirama iyi a rumela mulaedza-de kha vhanna na vhaṭhannga? Talutshedzani. (3)
- 13.7 Talutshedzani ndila ye muṅwali a bvisela ngayo khagala mudzedze wa tshifhinga nga zwiwo zwa ḍirama iyi. (2)
- 13.8 Mitaladzi ya 32 na 34: 'Ro neta ... vha shayaho vhudifari', i bvukulula hani vhudipfi na thouni zwa vhafumakadzi avha? (2)
- 13.9 Kha mutaladzi wa 14, sumbedzani uri ndi ngani muanetsheli o shumisa ndango ya tshiteidzhi nga ndila heyo. (3)
- 13.10 Ni a tendelana na na kuhumbulele kwa vhafumakadzi kwa u dzhia mulayo vha u vhea zwandani zwavho u ya nga mafhungo a ḍirama iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (3)
- 13.11 Ni a pfela vhuṭungu Muzila kha zwe a ṭangana nazwo ḍiramani iyi? Tikedzani phindulo yaṅu. (2)

[25]

KANA

MILOMO YA NUKALA – MP Nefefe

Fhindulani MBUDZISO 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: MILOMO YA NUKALA – MBUDZISO NDAPFU

Puloto ndi u lunzhedzana/u farana ha zwiwo/mihumbulo i bveledzaho thero yo fhelelaho ine muñwali a toḁa u i ḁisa kha vhavhali.

No ḁisendeka nga likumedzwa ili, sengulusani zwipiḁa zwi tevhelaho zwa puloto: nyito i takuwaho na mathakheni – ni sumbedze uri zwi thusedza hani u bveledza thero ya bugu iyi.

Vhulapfu ha maanea aḁu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

KANA**MBUDZISO YA 15: MILOMO YA NUKALA – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshipiḁa tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni ḁo kona u fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho khatsho.

Vho-Bukuḁa: Ni a zwifha! Naho no tshutshudza ḁwana uri a shavhe fhano muḁini. Matshelo li tshaho ndi khou ya u mu dzhia! A thi fuelwi ḁwana ndo lavhelesa na muthihi!

Vho-Takalani: Zwoḁthe zwi kha vhone. A thi ri vha ri ndi vhone ambadzifhele sa ḁhoho ya muḁi? Fhedzi vha thanye vha sa ḁo vha vha tshi khou ḁihovhela tshanda tsha mulayo. Heḁi ndi Afrika Tshipembe li swa line pfanelo dza vhañwe dza sa khou sokou sukekanyiwa. Ri ḁo vhoḁa hu no ḁo ya phuna na tshiḁoni. 5

Vho-Bukuḁa: Tshanda tsha mulayo tsha zwifhio? Wonoyo mulayo u ḁo vha u sa khou ḁivha na zwine wa ita. Hoyo ḁwana ane nda khou tevhela ndi ḁiḁananga. U dzhenelela hani kha zwa muḁa wanga ndi songo toḁa thuso khawo? 10

Vho-Takalani: Ndi riḁe a hu na zwine ra kha ḁi amba-wee! Kha i ḁangane ya Mafunḁe na Luḁandala! Vha sa ri vhudza vha tshi ya, vha ḁo ri vhudza vha tshi vhuya. 15

Vho-Bukuta:	(Vha tshi khou bva nga munango) Salani ni tshi tshutshudzana na ndenwa yanu! Nne a thi zwi ofhi hezwo zwipholisa zwe na fulufhela zwone! A re Ntshengedzeni a hu na na nga inwe ndila! Matshele li tshi kovhela u tea u vha e fhano hayani! (Vha a bva)	
Tsumbedzo:	(A tshi ambela fhasi) Ngoho nne havha khotsi anga vha mmbenga zwi tshi tou bva mbiluni yavho. Zwino nne ndi khou dzhena hani kha aya mafhungo ndi tshi vho vhidzwa ndenwa?	20
Vho-Takalani:	(Na vhone vha tshi ambela fhasi) Ndi mafhefhathoni a muhulwane a tou ralo. A thi ri vho pfa ndi tshi khou simesa u amba la mapholisa. Muthada a i ofhi zwone mapholisa matsina.	25
Tsumbedzo:	Mmawe! Namusi ndo guda zwinwe zwithu.	
Vho-Takalani:	Ndi zwifhio zwe na guda?	
Tsumbedzo:	Ndo guda zwaure mmbwa i huvhaho a i lumi mmawe.	
Vho-Takalani:	Ndi goswi la mafhelelo havhala munna. Ndi ngazwo vha tshi tolou rwiwa nga vhanwe vhanna hangei nda. Vho vhona nyofho dzavho.	30
Tsumbedzo:	Matsina mafhungo a mapholisa a do ri lamulela rine vhanwe. Zwino a vha nga do bubela u dzhia Ntshengedzeni matshele li tshi tsha?	
Vho-Takalani:	Vha mu dzhia ndi zwavho vhone mune. Na ene mune arali a vha tendela vha tshi vhuya nae, u do tou vha a tou vha tsilu la mafhelelo.	

[Luṭa 3 Bono 1]

- 15.1 Ndi ifhio thaidzo khulwane ine muṅwali a ṭoṭou i bvisela khagala nga aya mafhungo? (2)
- 15.2 Ṭalutshedzani ndila ye muṅwali a ola ngayo Vho-Takalani kha aya mafhungo. (2)
- 15.3 Vhalani mutaladzi wa 31: 'Matsina mafhungo ... rine vhanwe.' Sumbedzani uri fhungo ili li khwathisedza hani magumo a dirama iyi. (2)
- 15.4 Sumbedzani tshivhangi tsha khudano diramani iyi. (2)
- 15.5 Ndi ifhio ndivho ine muṅwali a ṭoṭou i bvededza nga mufhindulano u re kha ndima iyi? Tikedzani phindulo yanu. (2)

- 15.6 Mafhungo a dirama iyi a rumela mulaedza-de kha vhokhotsi? (3)
- 15.7 Talutshedzani ndila ye muñwali a bvisela khagala ngayo mudzedze wa tshifhinga nga zwiwo zwa dirama iyi. (2)
- 15.8 Mitaladzi ya 13 na 14: 'Kha i ... na Luñandala', i bvukulula hani vhudipfi na thouni zwa Vho-Takalani? (2)
- 15.9 Kha mitaladzi ya 20 na 23, sumbedzani uri ndi ngani muanetsheli o shumisa ndango ya tshiteidzhi nga ndila hei. (3)
- 15.10 Ni a tendelana na na muhumbulo wa Vho-Bukuña wa u sa toña u aluselwa niwana u ya nga mafhungo a dirama iyi. Tikedzani phindulo yañu. (3)
- 15.11 Ni a pfela vhuñungu Ntshengedzeni kha zwe a ñangana nazwo diramani iyi? Tandavhudzani kuhumbulele kwanu. (2)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80